JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
14 päivänä kesäkuuta 2001 [1]

1. Giudice di pace di Viadana (Italia) on esittänyt yhdistetyissä asioissa C-541/99 ja C-542/99 yhteisöjen tuomioistuimelle kolme kysymystä, jotka koskevat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY [2] (jäljempänä direktiivi) mukaista kuluttajan käsitettä.

I Asiaan liittyvät yhteisön oikeuden säännökset

2. Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan sen tarkoituksena on lähentää elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.

3. Direktiivin 2 artiklan b alakohdan mukaan kuluttajalla tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa.

4. Direktiivin 2 artiklan c alakohdan mukaan elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa.

II Pääasia

5. Yritykset Cape Snc (jäljempänä Cape) ja OMAI Srl (jäljempänä OMAI) ovat molemmat asentaneet tiloihinsa Idealservice Srl:n (jäljempänä Idealservice) toimittamat automaattiset jakelulaitteet yksinomaan oman henkilökuntansa käyttöön. Cape ja OMAI, jotka Idealservice on haastanut kotipaikkansa Viadanan tuomiopiiriin kuuluvaan Giudice di pace di Viadanaan (jäljempänä ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin), vetoavat maksamismääräyksen riitauttamisen yhteydessä siihen, että Idealservicen sopimuksissa oleva yksinomaista alueellista toimivaltaa koskeva sopimusehto on pätemätön ja vetoavat direktiivin 3 artiklan 3 kohdan täytäntöönpanoon Italian kansallisessa oikeudessa. Ne väittävät, että toimivaltaisen tuomioistuimen valintaa

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.
2 — EYVL L 95, s. 29.

koskeva sopimusehto on kohtuuton Italian siviililain 1469 bis §:n 19 kohdan perusteella ja näin ollen tehoton sopimuspuolten välillä saman lain 1469 quinquies §:n perusteella.

6. Ennakkoratkaisupyynnössä korostetaan, että kyseisen sopimusehdon kohtuuttomuuteen vetoavat sopimuspuolet ovat tehneet edellä mainitut hankintasopimukset ainoastaan, jotta niiden työntekijät voisivat käyttää tuotteita, jotka tässä tapauksessa ovat juomia ja jotka eivät liity kummankaan yrityksen varsinaiseen liiketoimialaan.

7. Idealservice kiistää nämä väitteet kummassakin tapauksessa vetoamalla siihen, että vastapuolia ei voida katsoa kuluttajiksi kohtuuttomia sopimusehtoja koskevan lainsäädännön soveltamisen edellyttämällä tavalla. Se vetoaa ensinnäkin siihen, että kyseessä ovat yhtiöt eivätkä luonnolliset henkilöt, ja toiseksi siihen, että nämä yhtiöt ovat kyseiset sopimukset allekirjoittaessaan harjoittaneet yritystoimintaa.

8. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin toteaa, että sen toimivalta kummassakin riita-asiassa riippuu Italian siviililain säännösten tulkinnasta ja että direktiivi on täytäntöönpantu näillä säännöksillä. Erityisesti Italian siviililain 1469 bis §:n mukaiset elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan käsitteet vastaavat kirjaimellisesti direktiivin 2 artiklaa.

III Ennakkoratkaisukysymykset

9. Koska ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin katsoi, että riita-asioiden ratkaisu edellyttää yhteisön oikeuden säännösten tulkintaa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esitti yhteisöjen tuomioistuimelle 12.11.1999 tekemillään päätöksillä seuraavat kysymykset:

"1) Voidaanko kuluttajana pitää sellaista yritystoiminnan harjoittajaa, joka tekee varsinaista ammatti- tai liiketoimintaansa harjoittaessaan toisen yritystoiminnan harjoittajan kanssa viimeksi mainitun laatiman sopimuksen hankkiakseen yksinomaan oman henkilökuntansa käyttöön tarkoitetun sellaisen palvelun tai tavaran, joka ei millään tavalla liity sen harjoittamaan tavanomaiseen ammatti-, liike- tai yritystoimintaan? Voidaanko tällaisessa tilanteessa katsoa, että kyseisen oikeussubjektin toiminta ei liity sen harjoittamaan yritystoimintaan?

2) Jos edellä esitettyyn kysymykseen vastataan myöntävästi, voidaanko kuluttajana pitää ketä tai mitä tahansa oikeussubjektia tai yhteenliittymää silloin, kun sen toiminta ei liity sen harjoittamaan tavanomaiseen yritys-, ammatti- tai liiketoimintaan, vai koskeeko kuluttajan käsite ainoastaan luonnollista henkilöä ja jättää ulkopuolelle kaikki muut oikeussubjektit?

3) Voidaanko yhtiötä pitää kuluttajana?"

IV Arviointi

10. Mielestäni on soveliasta tarkastella ensiksi ennakkoratkaisukysymyksen esittäneen tuomioistuimen toista ja kolmatta kysymystä, jotka koskevat pääasiassa sitä, tarkoitetaanko kuluttajan käsitteellä yksinomaan luonnollisia henkilöitä.

11. Yhdyn Ranskan ja Italian hallitusten sekä komission ja Idealservicen kantaan, jonka mukaan tähän kysymykseen on vastattava myönteisesti.

12. Kuten komissio on todennut, direktiivin 93/13/ETY 2 artiklan b alakohdassa "säädetään nimenomaan, että kuluttajalla tarkoitetaan 'jokaista luonnollista henkilöä'. Sen sijaan 2 artiklan c alakohdassa elinkeinonharjoittajaksi määritellään sekä luonnolliset henkilöt että oikeushenkilöt. Pelkästään kyseisen säännöksen sanamuodon perusteella kuluttajan käsitteellä tarkoitetaan näin ollen yksinomaan luonnollisia henkilöitä eikä yhtiöitä tai yleisemmin oikeushenkilöitä".

13. Tarkasteltavana olevan yhteisön lainsäädännön tarkoitus tukee mielestäni tätä tulkintaa. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut yhdistetyissä asioissa Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores antamassaan tuomiossa,[3] direktiivissä 93/13/ETY säädetty suoja perustuu siihen, että "kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön".

14. Direktiivin johdanto-osan 12 perustelukappaleessa ja 3 artiklassa vahvistetaan, että tarkoituksena on suojella ainoastaan heikomman osapuolen asemassa olevia henkilöitä; näiden säännösten mukaan direktiivin soveltamisalaan kuuluvat ainoastaan sellaiset sopimusehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu.

15. Voidaan kohtuudella väittää, kuten komissiokin on tehnyt, että juuri luonnolliset henkilöt, jotka eivät harjoita ammattitai liiketoimintaa, ovat heikommassa ja epätasapuolisemmassa asemassa sopimusta tehtäessä kuin direktiivin 2 artiklan c alakohdassa tarkoitetut elinkeinonharjoittajat.

3 — Yhdistetyt asiat C-240/98—C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomio 27.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4941, 25 kohta).

16. Oikeushenkilöt ja yhtiöt[4] eivät sen sijaan yleensä ole heikomman osapuolen asemassa eikä niitä näin ollen ole syytä suojella; koska tällainen suoja on lisäksi poikkeus sopimusvapaudesta, sitä on tulkittava suppeasti.

17. Lisättäköön vielä, että yhteisöjen tuomioistuin on tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdyn yleissopimuksen 13 artiklaa koskevissa tuomioissaan katsonut, että kuluttajan käsitteellä tarkoitetaan "*yksityistä* kuluttajaa"[5] tai "henkilöä",[6] mikä tarkoittaa väistämättä, että kyseessä on luonnollinen henkilö.

18. Tämä oikeuskäytäntö on mielestäni merkityksellistä käsiteltävänä olevan asian kannalta, koska sekä yleissopimuksen 13 artiklalla ja sitä seuraavilla artikloilla että direktiivillä on sama tarkoitus. Yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Shearson Lehman Hutton antamassaan tuomiossa, että "yleissopimuksen 13 artiklan ja sitä seuraavien artikloiden erityissääntely perustuu tarpeeseen suojata kuluttajaa, joka on sopimuspuoltaan taloudellisesti heikommassa asemassa ja oikeudellisesti kokemattomampi".[7]

19. Espanjan ja Ranskan hallitukset viittaavat lisäksi kansallisiin lainsäädäntöihinsä, joilla direktiivin mukainen kuluttajiin kohdistuva suoja ulotetaan tietyillä edellytyksillä oikeushenkilöihin tai liikkeenharjoittajiin. Nämä hallitukset pyytävät yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että tällainen laajennettu suoja ei ole direktiivin kanssa ristiriidassa. Näin vaikuttaakin olevan tarkasteltaessa direktiivin 8 artiklan sanamuotoa.

20. On kuitenkin todettava, että nämä pyynnöt eivät kuulu tarkasteltavana oleviin asioihin. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen kysymys koskee nimittäin direktiivin 2 artiklan c alakohdan mukaista kuluttajan käsitettä. Mistään ei kuitenkaan ilmene, että tämä tuomioistuin tarvitsisi käsiteltävinään olevien oikeudenkäyntiasioiden ratkaisemiseksi tietoja siitä, millä edellytyksillä jäsenvaltiot voivat tarvittaessa ulottaa direktiivin mukaisen suojan muihin kuin kuluttajiin, kuten esimerkiksi oikeushenkilöihin tai liikkeenharjoittajiin.

21. Ehdotan siis, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisupyynnön

4 — Suullisessa käsittelyssä selvitettiin, että Italian lainsäädännön mukaiset avoimet yhtiöt eivät ole oikeushenkilöitä.

5 — Asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993 (Kok. 1993, s. I-139, 22 kohta; kursivointi tässä).

6 — Asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997 (Kok. 1997, s. I-3767, 17 kohta).

7 — Tuomion 18 kohta.

esittäneelle tuomioistuimelle, että direktiivin 2 artiklan b alakohtaa on tulkittava siten, että kuluttajan käsitteellä tarkoitetaan ainoastaan luonnollisia henkilöitä.

22. Tämä vastaus riittää, jotta ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin voi ratkaista käsiteltävinään olevat oikeudenkäyntiasiat. Ennakkoratkaisupyynnön perusteella on selvää, että molemmat asianosaiset, jotka katsovat, että niitä tulisi pitää kuluttajina, ovat yhtiöitä.

23. Ottaen huomioon toiseen ja kolmanteen kysymykseen annettu vastaus mielestäni ei ole tarpeen vastata enää ensimmäiseen kysymykseen, jolla ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyy, voidaanko katsoa, että yritystoiminnan harjoittajan toiminta liittyy sen yritystoimintaan silloin, kun se hankkii yksinomaan oman henkilökuntansa käyttöön tarkoitetun sellaisen palvelun tai tavaran, joka ei millään tavalla liity sen harjoittamaan tavanomaiseen ammatti-, liike- tai yritystoimintaan.

24. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyytää tällä kysymyksellä tulkitsemaan käsitettä "ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa", joka kuuluu direktiivin 2 artiklan b alakohdan mukaiseen kuluttajan määritelmään.

25. Kuten asiassa Di Pinto annetussa tuomiossa [8] todetaan, tätä käsitettä on vaikea tulkita ellei oteta huomioon, että toiminnan harjoittajana on luonnollinen henkilö.

26. Yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20 päivänä joulukuuta 1985 annetun neuvoston direktiivin 85/577/ETY [9] mukaista kuluttajan käsitettä edellä mainitussa asiassa Di Pinto annetussa tuomiossa. Tässä direktiivissä kuluttajalla tarkoitetaan "luonnollista henkilöä, jonka tässä direktiivissä tarkoitettujen oikeustoimien ei voida katsoa liittyvän hänen elinkeinonsa tai ammattinsa harjoittamiseen".

27. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että elinkeinonharjoittajaa, joka neuvotteli liikkeensä myyntiä koskevasta mainossopimuksesta, ei voitu pitää kuluttajana, koska hänen tekemänsä toimet olivat "liikkeenjohtoon liittyviä toimia, *joiden tarkoituksena oli tyydyttää muita kuin elinkeinonharjoittajan perheen tarpeita tai hänen henkilökohtaisia tarpeitaan*". [10]

8 — Asia C-361/89, Di Pinto, tuomio 14.3.1991 (Kok. 1991, s. I-1189).

9 — EYVL L 372, s. 31.

10 — Em. asiassa Di Pinto annetun tuomion 16 kohta, kursivointi tässä.

28. Viittaus "perheen tarpeisiin tai henkilökohtaisiin tarpeisiin" osoittaa, että se, että kuluttaja on luonnollinen henkilö, vaikuttaa sellaisten käsitteiden sisältöön, kuin "[jonka oikeustoimien] ei voida katsoa liittyvän hänen elinkeinonsa tai ammattinsa harjoittamiseen", josta säädetään direktiivissä 85/577/ETY tai "[joka sopimuksia tehdessään] ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa", josta säädetään direktiivissä 93/13/ETY.

29. Ehdotan siis, että ensimmäiseen kysymykseen ei vastata.

V Ratkaisuehdotus

30. Ehdotan, että Giudice di pace di Viadanan (Italia) esittämiin kysymyksiin vastataan seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 2 artiklan b alakohtaa on tulkittava siten, että "kuluttajan" käsitteellä tarkoitetaan ainoastaan luonnollisia henkilöitä.